

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, доцента **Олійник Наталії Юрїївни**

на дисертацію **Алексєєвої Ганни Станіславівни**

**«Формування інформаційної культури іноземних студентів
інженерно-педагогічних спеціальностей»**,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи. Досліджуючи проблеми інформатизації сучасного суспільства практично всі науковці відмічають стрімке зростання обсягів інформації, що продукується щорічно. Зокрема, останні дослідження міжнародної консалтингової компанії International Data Corporation (IDC) показують, що розповсюдження інформаційних технологій і необмежений доступ до Інтернету тільки за останні два роки привели до збільшення загального обсягу інформації вдвічі. Якщо обсяг генерованої інформації у 2012 році дослідниками IDC був оцінений в 2,8 зеттабайти, то до 2020 р. вони прогнозують збільшення обсягу до 40 зеттабайт, що перевищує попередні прогнози на 14 %. Це дослідження демонструє безпрецедентне зростання кількості інформації в світі, при цьому тільки 0,4 % цієї інформації, за оцінками IDC, аналізується. Разом з тим молодь, в тому числі й іноземна, активно і повсякденно користується сучасними цифровими пристроями, поступово перетворюючись на так званих «цифрових аборигенів» з претензією на самостійне і незалежне позиціонування у світовому інформаційному просторі. Ця обставина актуалізує необхідність формування у сучасної молоді особливого виду культури, що враховує специфіку життєдіяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства – інформаційної культури. Відносно до іноземних студентів слід враховувати також і той чинник, що для них навчання в закладах вищої освіти України пов'язане з зануренням у іншомовне освітньо-культурне середовище ЗВО і соціокультурного простору країни навчання. Відповідно виникає необхідність у пошуку інноваційних методів

фахової підготовки, розробці нових технологій навчання, посилення уваги до формування інформаційної культури як складника професійної підготовки іноземних студентів. Таким чином, подана до захисту дисертаційна робота Алексеевої Ганни Станіславівни є, без сумнівів, актуальною і спрямованою на вирішення важливої педагогічної проблеми – підвищення рівня інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Актуальність цієї теми, на наш погляд, підтверджується також і тим, що забезпечення якісної підготовки іноземного студента є не просто метою освітнього закладу, а й іміджевим чинником як навчального закладу, так і держави в цілому.

Дисертаційна робота підготовлена відповідно до тематичного плану Української інженерно-педагогічної академії в межах науково-дослідної теми «Теоретико-методичні засади застосування інноваційних технологій навчання у професійній освіті» (реєстраційний номер 0118U1000020).

Найбільш вагомими науковими результатами, які містяться в дисертації. Дисертацію характеризує досить високий рівень новизни, де авторкою теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено: тривимірну *модель* формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, що реалізується у таких вимірах, як: цільовий, який визначає напрями формування інформаційної культури (набуття власного досвіду інформаційної діяльності, розширення сфери застосування інформаційно-комунікаційних технологій, розширення кола спілкування в інформаційному просторі); інструментальний, який визначає специфічні інструменти формування інформаційної культури (комп'ютерні технології побудови індивідуального тезауруса студента; візуальні шаблони для побудування інтелект-карт із підключенням мобільних та комп'ютерних додатків; інформаційно-комунікаційні засоби, створені на основі соціальних мереж та веб-технологій); технологічний, який визначає етапи формування інформаційної культури (етап ознайомлення з інструментарієм, етап усвідомлення інформаційної діяльності, етап вільного використання інформаційно-комунікаційних технологій у відповідності до правових та етичних норм інформаційного суспільства); *методику* формування інформаційної

культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, яка ґрунтується на тривимірній моделі і передбачає застосування у відповідності до етапів та напрямів її формування трьох специфічних інструментів: активатора – сукупності алгоритмів та інформаційно-комунікаційних засобів формування професійно-орієнтованого тезауруса студента, спрямованих на забезпечення підґрунтя для сприйняття професійно значущої інформації; візуалізатора – сукупності комп'ютерних технологій структурування та графічного подання інформації та алгоритмів їх застосування для ефективного засвоєння навчальної та професійної інформації, націлених на формування вмінь і навичок опрацювання інформації; глобалізатора – сукупності інформаційно-комунікаційних технологій спілкування та способів взаємодії в інформаційному просторі в процесі навчальної та професійної діяльності, спрямованих на формування вмінь поширювати інформацію, що дозволяє підвищити рівень інформаційної культури і загальну успішність навчання іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей.

Заслуговує на увагу глибокий багатоаспектний аналіз поняття інформаційної культури, який дозволив дисертантці уточнити поняття інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей як способу життєдіяльності в інформаційному суспільстві, зумовленого станом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та рівнем їх впровадження як в ролі знаряддя інформаційної діяльності, який забезпечує ефективне функціонування майбутніх фахівців у процесі навчальної та професійної діяльності в іншомовному середовищі.

В ході дослідження набули подальшого розвитку критерії та показники сформованості інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, методи та засоби використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання мовних дисциплін іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей.

На схвальну оцінку заслуговує описана авторкою технологія формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей у процесі навчання мовних дисциплін. Так, у підрозділі 3.2

детально описані три заняття, відповідно до кожного етапу формування інформаційної культури (на прикладі дисципліни «Російська мова: науковий стиль»). Ознайомлення з описаними заняттями дає підстави для впевненого висновку, що запропонований процес формування інформаційної культури не є штучно створеними умовами, а цілком гармонійно пов'язує значний потенціал мовних дисциплін у формуванні інформаційної культури з дидактичними можливостями інформаційно-комп'ютерних технологій щодо активізації освітнього процесу і відповідає вимогам сучасного інформаційного середовища.

Вивчення ступеню обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі Г. С. Алексєєвої, дозволило констатувати, що значною мірою він забезпечується ґрунтовним, фундаментальним підходом дисертантки до вирішення проблеми підвищення рівня інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей у процесі їхньої професійної підготовки. Слід відзначити структурованість роботи, логічність викладу, комплексність і системність у вирішенні проблеми, що визначена у дослідженні.

Не викликає сумнівів і правомірність наукового апарату дисертації. Авторка чітко сформулювала мету і завдання дослідження, постановка і послідовність яких чітко визначають основний зміст дисертації. Об'єкт і предмет дослідження визначені з урахуванням вимог і дозволяють здійснити всебічний аналіз проблеми, не виходячи за межі наукової спеціальності. Тема дослідження цілком відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Обґрунтованість наукових результатів рецензованої роботи забезпечується належною методологічною і теоретичною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, здійсненим дисертанткою.

Справляє позитивне враження джерельна база роботи, яка налічує 422 найменування, з них 65 – іноземною мовою, і відрізняється різноманітністю і структурною повнотою, що дає підстави для ґрунтовних висновків щодо розробки компонентів методики формування інформаційної культури іноземних студентів.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Матеріали дисертаційного дослідження Алексєєвої Г. С. характеризуються теоретичною та практичною значущістю і можуть бути використані як в професійній підготовці іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей в контексті формування їхньої інформаційної культури, так і для покращення загальної успішності навчання мовних дисциплін, а також можуть стати основою для створення навчальних курсів та посібників для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей закладів вищої освіти України.

Отримані в дисертаційному дослідженні результати впроваджені в процес викладання дисциплін «Російська мова» та «Російська мова: науковий стиль» для іноземних студентів Української інженерно-педагогічної академії (довідка № 106-04-117/1 від 18.04.2018 р.) та у процес викладання мовних дисциплін для іноземних студентів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (довідка № 66-05-168/11 від 25.06.2018 р.).

Аналіз змісту дисертаційного дослідження. У вступі дисертації обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, проаналізовано ступінь вивчення досліджуваної проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, теоретико-методологічні засади, методи дослідження; сформульовано наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення, наведено дані про апробацію та впровадження результатів роботи. Аналіз наукового апарату дослідження вказує на його методологічну обґрунтованість та достатній науковий світогляд дисертантки.

У першому розділі «**Формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей як психолого-педагогічна проблема**» проаналізовано наявні підходи до визначення поняття «інформаційна культура», сформульовано його робоче визначення, виділено структуру та функції інформаційної культури; проаналізовано особливості та проблеми формування інформаційної культури інженера-педагога, що дозволило дисертантці довести необхідність вирішення проблеми підвищення рівня інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей у процесі їх професійної підготовки.

У другому розділі «**Теоретичні засади та розроблення методики формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей у процесі навчання мовних дисциплін**» у межах системного підходу і, базуючись на загальній структурі діяльності, авторкою теоретично обґрунтовано та розроблено тривимірну модель формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей у процесі навчання мовних дисциплін; розроблено цілі, зміст та принципи методики формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, проаналізовано та обрано технології для формування інформаційної культури.

Цілком виправданим, на наш погляд, є виділення в моделі формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей трьох вимірів, кожен з яких реалізується в певному аспекті формування інформаційної культури, завдяки чому можна прослідити послідовність формування кожного із структурних компонентів інформаційної культури.

Цікавим, хоча і досить дискусійним, видається обґрунтування та впровадження в процес навчання мовних дисциплін трьох специфічних інструментів формування інформаційної культури – активатора, візуалізатора, глобалізатора – спрямованих на покращення основних видів інформаційної діяльності і сформованості всіх структурних компонентів інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей; детально проаналізовано технології формування інформаційної культури та засоби для створення інтелект-карт.

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка методики формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей у процесі навчання мовних дисциплін**» авторка визначила критерії та показники сформованості ІК іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, базуючись на проведеному експертному оцінюванні; розробила відповідні засоби діагностики та здійснила експериментальну перевірку запропонованої методики. Проведений педагогічний експеримент засвідчив ефективність запропонованої авторської методики, а саме довів, що впровадження в процес навчання мовних дисциплін розробленої

методики підвищує рівень сформованості інформаційної культури іноземних студентів.

Завершується робота розгорнутими висновками, які відповідають змісту дисертації, є логічними і віддзеркалюють основні завдання дослідження.

Виклад матеріалу в науковій роботі логічний і послідовний, має науковий характер та прикладне значення. Усі поняття, які у дослідженні відіграють принципову роль, ретельно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення аргументоване і підкріплене авторською точкою зору. Роботу характеризує високий рівень наочності (21 рисунок і 51 таблиця, 14 додатків).

Представлена дисертація за змістом, чіткою структурою та її логічною цілісністю, обґрунтованістю наукових положень, науковим стилем, без сумнівів, характеризує автора як самостійного, творчого, сформованого науковця.

Автореферат за змістом ідентичний дисертації, дає повне уявлення про наукову цінність і практичне значення дослідження.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Авторка має достатню кількість публікацій, які повно розкривають зміст роботи. Основні результати дослідження, як теоретичні, так і практичні представлені в 1 навчально-методичному посібнику, в 8 наукових статтях, опублікованих в міжнародних наукових періодичних виданнях (3) та у провідних фахових виданнях України (5), а також в матеріалах наукових конференцій (14).

Зауваження щодо змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Алексеевої Г. С., вважаємо за можливе звернути увагу на певні дискусійні питання, окремі недоліки та висловити деякі побажання:

1. На стор. 44 (рис. 1.5) наведено 14 основних функцій інформаційної культури, які автор недостатньо обґрунтовано визначає як функції інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей.

2. Автором здійснено ретельний багатоаспектний аналіз поняття інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей (стор. 43-50). Однак при окресленні меж дослідження не зовсім зрозумілим є вибір тих чи інших аспектів інформаційної культури. Наприклад,

чому не вибрано навички володіння ІТ та КТ за критерієм «сутність», або чому серед способів подання інформації обрано тільки мультимедійні засоби?

3. Не зрозуміло, у чому полягає специфіка поняття інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, і чим вона відрізняється від інформаційної культури вітчизняних студентів.

4. Зважаючи на те, що сформованість інформаційної компетентності є необхідною, але недостатньою умовою сформованості інформаційної культури, здається не досить обґрунтованим застосування поняття «рівні» для етапів формування інформаційної культури («рівень грамотності», «рівень компетентності», «рівень культури») в моделі формування ІК.

5. Дискусійним, на наш погляд, є введення спеціальних назв інструментів: Активатор, Візуалізатор, Глобалізатор. Проте сама ідея цілеспрямованого та поетапного застосування засобів інформаційних технологій для включення студентів в інформаційну діяльність заслуговує схвалення. Доцільно було б в авторефераті більш детально подати опис нововведених інструментів.

6. В обґрунтуванні практичного значення дослідження зазначено, що матеріали дисертації можуть бути використані у процесі підготовки іноземних студентів технічних спеціальностей у закладах вищої освіти. На наш погляд, автор має право рекомендувати розроблену методику формування інформаційної культури у процес підготовки іноземних студентів і для інших спеціальностей також. Тому доцільно було б докладніше викласти пропозиції щодо впровадження запропонованої методики для інших спеціальностей у закладах вищої освіти.

7. На с. 56-60 наведена табл. 1.2, що містить відомості про структурні елементи інформаційних процесів. Зважаючи на обсяг таблиці, доцільно було б розмістити її у додатках. Те ж стосується і табл. 1.3 (с. 61-63).

8. У дисертації на стор. 18 і на стор. 4 автореферату наведено методологічні і теоретичні основи дослідження. Автор відносить до них законодавчі акти, зокрема у галузі інформатизації, які регламентують використання ІКТ в певних

сферах діяльності. Було б доцільно включити до аналізу також і «Положення про електронні освітні ресурси», що було б корисно в контексті дослідження.

Проте зазначені зауваження суттєво не впливають на наукову цінність роботи. Тому є достатні підстави вважати дисертаційне дослідження Алексеєвої Г. С. завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих праць дисертантки дає підстави зробити загальний висновок, що дисертаційне дослідження **Алексеєвої Ганни Станіславівни** на тему «Формування інформаційної культури іноземних студентів інженерно-педагогічних спеціальностей», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти є самостійним, цілісним, оригінальним дослідженням, результати якого збагачують і розширюють теорію і практику інженерно-педагогічної освіти. Дослідження відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016), які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а дисертантка Алексеєва Ганна Станіславівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник директора з науково-педагогічної роботи Харківського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

